100 Fotoğrafla Yaşında BAYAR

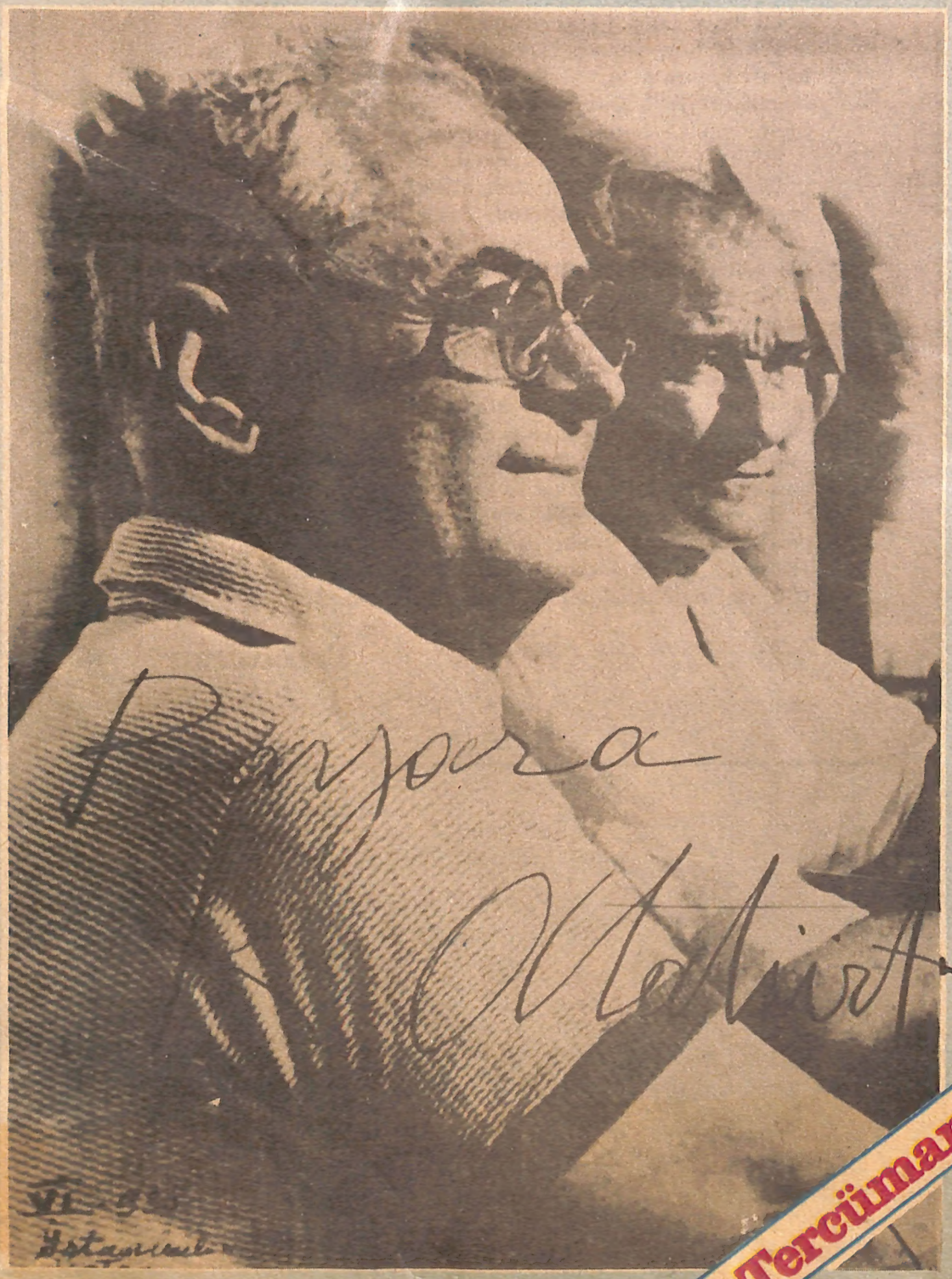

Tercüman

Türkiye Cumhuriyeti'nin M.Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'den sonra 3. Cumhurbaşkanı, Fethi Okyar ve İsmet İnönü'den sonra da 3. Başbakanı olarak Devletimize ve milletimize en yüksek seviyede hizmet vermiş bulunan Celâl Bayar bu gün 100. yaşını dolduruyor.

Pek az faniye nasip olan bu müstesna günde, Celâl Bayar, hayatı boyunca her vesile ile karakterinin en bariz vasıfları olarak ortaya koyduğu dayanma gücü, azim ve iradesinden hiç bir şey kaybetmemiş görünüyor.

Millet ve Memleket yolunda doğru bildiğinden sapmayan Celâl Bayar, en tehlikeli durumlara göğüs germiş, en nazik meseleleri dirayetle halletmiş, kaderin karşısına çıkardığı güçlükleri büyük bir mücadele gücü ile yenmiş olarak, bir siyasetçinin ulaşabileceği en yüksek noktaya gelmiştir. Tarihte henüz bir eşine rastlanmıyacak bir surette bütün bu vasıfların yanyana gelmiş olması, hepimiz için büyük bir gurur vesilesidir.

Celâl Bayar gibi müstesna bir şahsiyetin bütün cephelerini, onun hayatının önemli safhalarını bir araya toplayan bir albüme sığdırmanın imkânsızlığı aşikârdır. "100 Yaşında 100 Fotoğraf" ile biz, TERCÜMAN okuyucularına, nesilden nesile devr edilecek bir tarihi hatıra sunmak istiyoruz.

Bu vesile ile de, büyük Atatürk'ün Başbakanı, çok partili devrin sağ duyu sahibi ve vatanperver muhalefet lideri ve Türkiye Cumhuriyetinin 3. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ı, 100. yaşını doldurduğu bu gün saygıyla selamlıyoruz.

Tercüman

Bu albümdeki fotoğraflar Sayın Mehmet Sürenkök'ün ve Sayın Mithat Perin'in özel arşivinden alınmıştır. Her türlü yayın hakları TERCÜMAN Gazetesine aittir. © Copyright: TERCÜMAN–1982.

Celâl Bayar'ın bankacılığı ve hemen ardından da politikaya atıldığı yılların hatırası bir fotoğrafı. Her zaman muhafaza edeceği dikkatli giyimiyle kişiliğini belirlemiştir daha o günlerden itibaren. Kısa bir süre sonra İttihat ve Terakki Fırkası saflarında önemli bir mevki alacak ve daima ileriye bakacaktır.

Vatan'ın kurtuluşu ve milletin bağımsızlığı uğrunda girişilen çabalarının bir bölümü: Ege'de, düşman işgâline karşı kurulan Millî Akhisar Cephesi'nin kumandanı Celâl Bey (Bayar) Balıkesir Kongresi kararı ile bu göreve getirilmişti.

Siyâsi hayatının başlangıcında Bayar, İttihad ve Terakki'nin İzmir Bölgesi Kâtib-i Umûmîliği gibi ağır ve önemli bir görevi yüklenmiştir. Aile fertleri ile birlikte görülen ve gelecekte büyük hizmetler vaadeden Devlet adamımız için tarih, *hük*münde yanılmamıştır.

Millî Mücadele'nin Galib Hocası Bayar...Zalim ve işgâlci düşmana karşı bağımsızlık cepheleri teşkilatlandırıyordu.

Atatürk Celâl Bayar'a başbakanlığı tevdi ettikten sonra yurt içi gezilerinde daima birlikte götürürdü. (Üstte) Atatürk'ün sağında Bayar solunda da Ali Çetinkaya var. (Altta)-Atatürk, yanında Başbakan Bayar, yine bir gezide ilgililerden bilgi alırlarken.

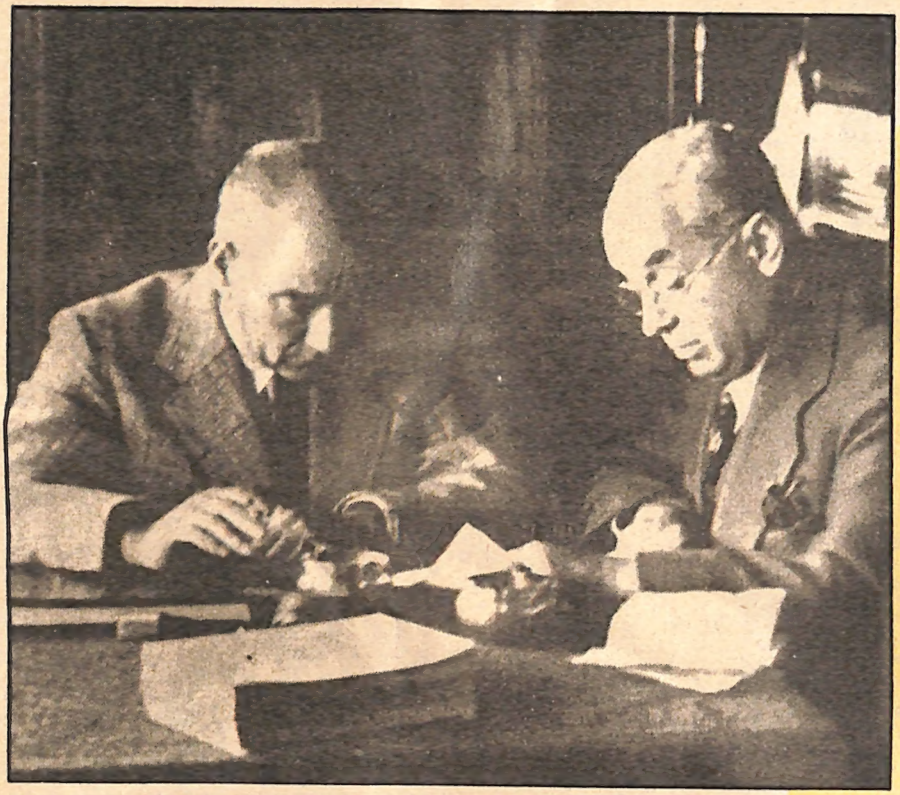

Atatürk, Başbakanı Bayar'dan hemen hergün devletin yürütülmesine dair bilgi isterve verilen bilgileri büyük bir dikkatle takip ederdi (Üstte) Atatürk yanında Başkanı Bayar bir yurt içi gezisinde. (Altta)

1946'dan sonra, muhalefet lideri olarak Bayar yurdun her yanını dolaşıyor ve çığ gibi büyüyen Demokrat Partililerin büyük ilgisi ile karşılanıyordu. Bayar her zaman milletin sevgi ve saygısı sayesinde temaslarını büyük bir dikkatle sürdürür ve konuşmaları sağduyulu, birleştirici ve hürriyetçi demokrasiye bağlayıcı olurdu.

(Üstte)-Bayar halk arasında, sağ arkasında merhum şair Ahmet Muhib Dranas. (Altta)-Sungurlu'da halka hitabederken.

Bayar, muhalefet lideri olarak yaptığı bütün konuşmalarında birşeye çok dikkat ederdi: Söylediklerinin halk tarafından benimsenmesine ve akıllarda kalmasına. Bunun için, önemli fikir ve tavsiyelerinin altını çi*zerce*sine tekrarlardı.

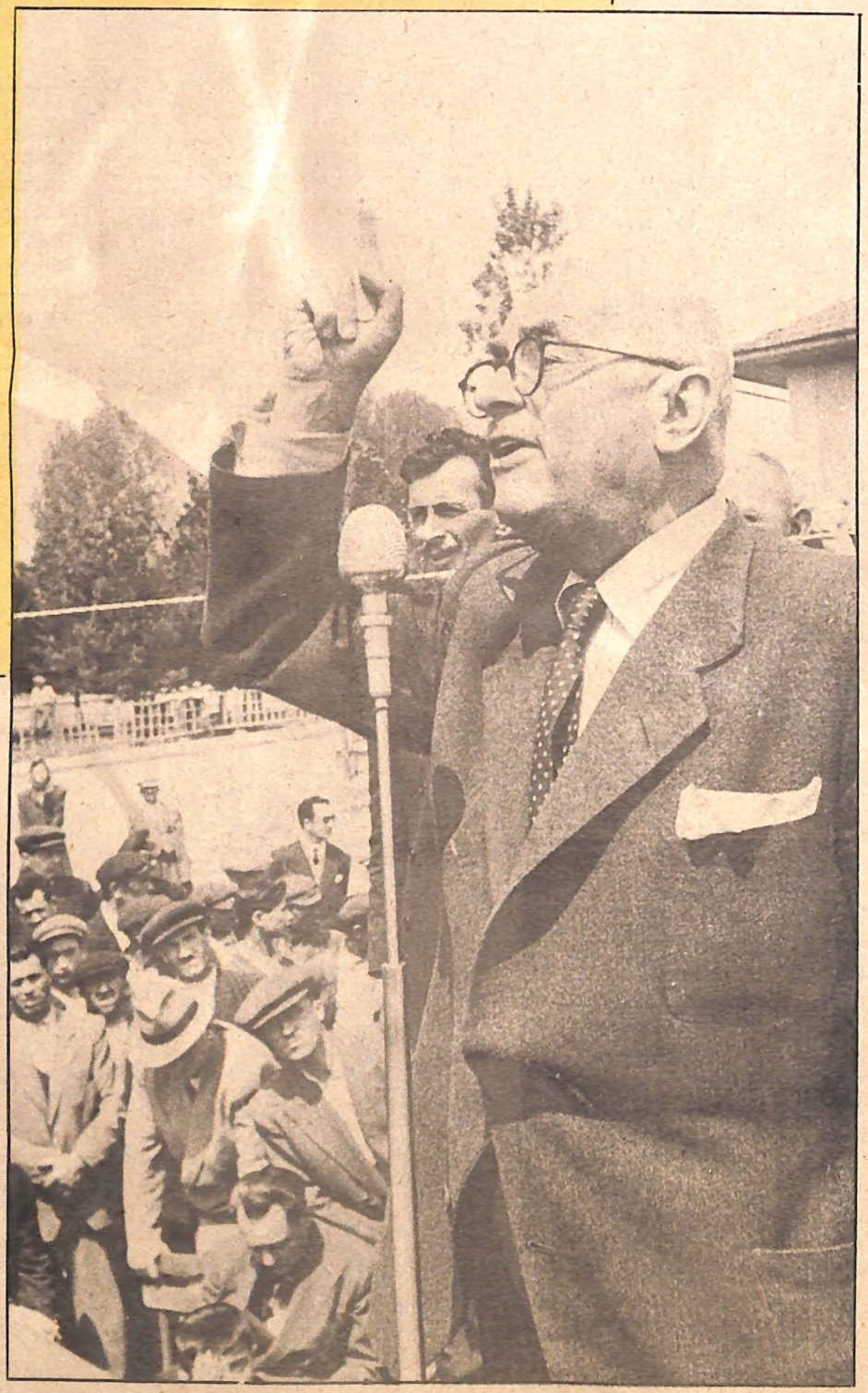

Demokrat Parti 1950 seçimlerini kazanmış ve kesin sonuçlar alınmıştı. Meclisin açılışından önce DP Lideri parti merkezinde düzenlediği bir basın toplantısında bütün kamuoyuna şöyle diyordu: "İktidar bizimdir..."

1950 seçimlerinden sonra açılan Mecliste Bayar İstanbul Milletvekili olarak yemin ediyor. Bir süre sonra da yeni bir devrin Cumhurbaşkanı olarak yemin edecektir.

Bayar Cumhurbaşkanı yeminini ettikten sonra Demokrat Parti'nin öteki kurucuları (soldan-sağa) Fuat Köprülü, Dışişleri Bakanı Refik Koraltan, Meclis Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes ile, o güne kadar DP'yi devamlı desteklemiş olan gazetecilerle.
Soldan-sağa- Mehmet Sürenkök, Muammer Taylak, Naci Yıldırım, Alâettin Şeker, Cemal Işıksel ve Kaya ile.

Celâl Bayar Türkiye Cumhuriyeti Devletinin üçüncü Devlet Başkanı olarak yemin ediyor.

Bayar Atatürk'e bir anıtkabir inşa edilmesini daima ısrarla arzulamıştır. Onun bu arzusu ancak DP iktidarı sırasında gerçekleşebildi. Bayar, Cumhurbaşkanı olduktan sonra ilk görev olarak Meclis Başkanı ve hükûmet erkânıyla Etnoğrafya müzesindeki Ata'nın geçici kabri ziyaret etmiştir.

Nihayet Anıtkabir tamamlanmış ve Atatürk'ün naaşının buraya nakil merasimi günü gelmişti. O sabah Devlet Başkanı Bayar, Meclis Başkanı ve hükûmet erkânıyla ana muhalefet partisi lideri İnönü Etnoğrafya müzesine gidip gerekli formaliteleri tamamladıktan sonra kortejdeki yerlerini almak üzere çıkmışlardı. Koraltan ve İnönü'nün arasındaki Atatürk'ün ablası Makbule Atadan'dır.

Atatürk'ün naaşı Etnografya Müzesinden alındıktan sonra muhteşem bir *merasim*le bir kortejin eşliğ*inde* Anıtkabire götürülüyor. *Önünde* Atatürk'ün istiklâl *madalyası*, arkasında Makbule Atadan, Bayar ve Meclis başkanıyle hükümet erkânı ve İnönü, yüksek rütbeli komutanlar geliyordu.

Bayar'ın ve bütün Türk milletinin arzusu gerçekleşmiş ve Anıtkabir tamamlanmış, büyük önderin naaşı ebedî istirahat gâhına konulmak üzere Anıtkabirin önüne getirilmişti. Muhteşem bir merasim yaşıyorydu ogün...

Bayar hayatının en mutlu anlarından birini Büyük Ata'sının Anıtkabir'e konulmak üzere katafalka yerleştirilmiş naaşı önünde mesajını söylerken yaşamıştır.

Bayar, Anıtkabir'e her zaman Atatürk'ün çok dikkat ettiği mutena kıyafetiyle ziyarette bulunurdu.

Cumhurbaşkanı Bayar, okulları ziyaret etmeyi ve öğrencilerle birlikte sıraları paylaşmayı severdi. Resimde onu merhum gazeteci Ahmet Emin Yalman ile birlikte öğrenciler arasında görüyoruz.

Demokrat Parti devrinin en büyük ve etkili eserlerinden biri Biricik Köprüsü olmuştur. O gün köprünün açılışı sırasında onbinlerce vatandaşın da katıldığı Bayar'ı merhum Adnan Menderes ile birlikte görüyoruz.

Bayar inşaasına hızla başlanan Türkiye'nin her yerindeki şantiyeleri dolaşırdı. Resimde Sarıyer Barajının Derivasyon Tünelinde onu görüyoruz. Sağındaki merhum Muammer Çavuşoğlu'dur.

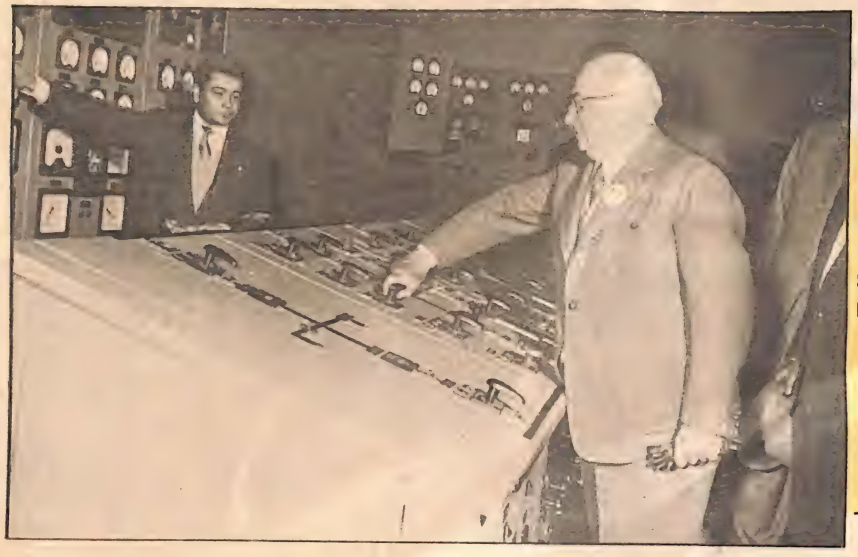

Türkiye'ye kazandırılan her fabrika, her baraj, her işletmeyle gururlanırdı Bayar. Resimde bir santralın şalterini çevirirken görüyoruz onu.

Bayar Millî iradeyi her zaman, herşeyin üstünde görmüş ve saymıştır. 1950 seçim zaferinden sonra 1954 seçimleri DP için daha da büyük bir siyasî başarı olmuştu. Seçim günü Bayar Başbakan merhum Menderes ile sandık başında çok emin olarak oyunu kullanırken.

Bayar Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Çankaya Köşküne bir Atatürk heykeli dikilmesine karar vermiş ve bunu gerçekleştirmişti. O gün Başbakan Menderes, muhalefet partisi lideri İnönü ve Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'yle birlikte Çankaya Köşkünün bahçesinde görülüyor.

Cumhurbaşkanlığı görevine başladıktan sonra Bayar, devlet adamlığı tecrübesi ve *Ata*türk'ten almış olduğu *ilha*mla silâhlı kuvvetlerin günün şartlarına göre *eğiti*mi ve teçhizi için büyük dikkat sarf ediyordu.

Denizi ve denizciliği seven Bayar, sık sık donanmanın misafiri olur ve bundan büyük bir memnunluk duyardı.

"İstikbâl göklerdedir" diyen Atatürk'ün yolundaydı Bayar. Sık sık havacılığı denetler ve pilot mahalinde yer alarak Devletbaşkanlığı denetimini devam ettirirdi.

Bayar için kaderin bir cilvesiydi Yassıada.. Zira, hemen hemen hiç kullanılmayan bu toprak parçasını donanma, uzun süredir bir eğitim merkezi haline getirmek istiyordu. Bu istek Bayar'ın desteği ve deniz kuvvetleri kumandanı merhum Oramiral Sadık Altıncan çabalarıyle gerçekleşmişti. Oysa, bir gün gelecek Bayar ile Altıncan bu adada onaltı ay tutuklu kalacaklardı.

Bayar ve Demokrat Parti iktidarı silâhlı kuvvetler personelinin sıkıntılarını yakından takip ediyor ve bilhassa mahrumiyet bölgelerinde vatanî görev yapanların mesken meselesini çözmeye çalışıyorlardı. Resim Bayar'ı 3. Ordu Komutanı Nurettin Aknoz'dan Erzurum ve 3. Ordu bölgesinde yapılması kararlaştırılan subay evlerinin maketini incelerken görüyoruz. İkisinin arasında merhum Bahadır Dülger görülüyor.

Bayar, Çanakkale Boğazı'ndan her geçişinde deniz şehitlerinin hatırasını yâdetmek için bir çelengi sulara bizzat bırakırdı.

Türk Silâhlı Kuvvetleri'nden bir birliğin Kore savaşlarına katılması büyük tartışmalara ve siyasî spekülasyonlara sebep olmuştu. Ancak KUNURİ savaşlarında

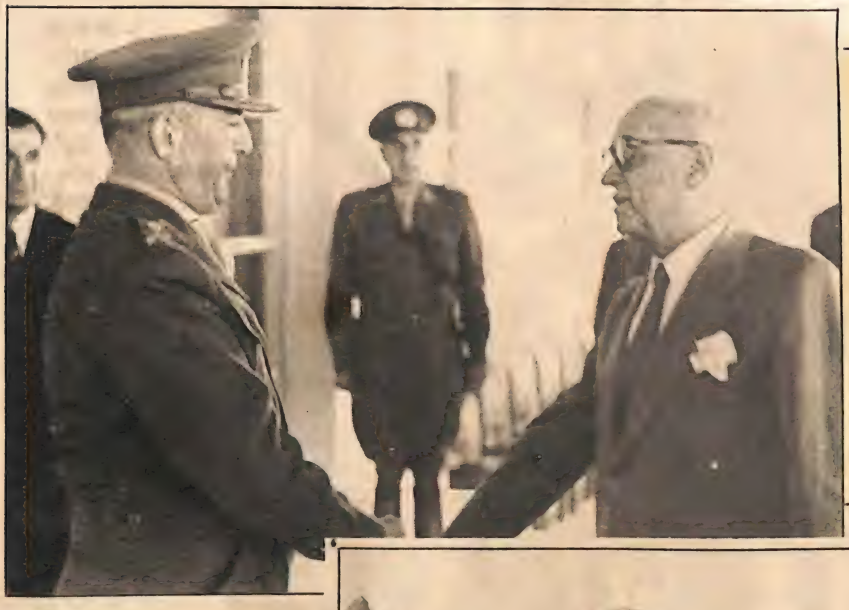

Türk askerinin bir kere daha dünyaya kahramanlık örnekleri vermesiyle, Türk ordusunun süregelen prestiji büyük ölçüde artmıştı. Bayar, bu kahramanlık destanını gerçekleştiren birliğin komutanı General Tahsin Yazıcı'yı Çankaya'da tebrik ederken görülüyor.

Cumhurbaşkanı Bayar ve Demokrat Parti iktidarı Türkiye'nin güvenliği ve savunması bakımından NATO'ya önem veriyordu. Bayar bir NATO Güneydoğu Komutanlığı tatbikatında general ve ilgililerle

Bayar, Birleşik Amerika devletlerini resmen ziyaret eden ilk Türk Devlet Başkanı'dır. Bu resmî ziyaret sırasında Amerikan Kongresi'nde bir nutuk söylemiştir. Resimde Kongre başkan ve üyelerini Türkiye Cumhuriyeti Başkanı'nı ayakta alkışlarken görüyorsunuz.

Bayar, Amerikan Kongresi'nde tarihî nutkunu söylemeye hazırlanırken. Hemen sağında nutku İngilizceye tercüme edecek olan şimdi emekli Büyükelçi Orhan Eralp, Bayar'ın ardında daha sonra Amerika Cumhurbaşkanı olacak olan Nikson görülüyor.

Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı General Eisenhover ile eşi Bayar ile refikası merhum Reşide Bayar'ı Beyar Saray'ın girişinde karşılıyorlar.

Bayar, Amerika gezisi sırasında bir askerî jet üssünde uçuşa hazırlanırken..

Bayar, Washington'da şerefine verilen bir ziyafette misafirlere hitabederken. Sağında Büyükelçi Feridun Cemal Erkin'in eşi, solunda sırasıyla Birleşik Amerika'nın o zamanki büyükelçisi Mc Ghee, Başkan Yardımcısı Nikson ve Türk Büyükelçisi Erkin.

Bayar ve eşi merhume Reşide Bayar ile Dallas'ta şereflerine verilen bir ziyafette hediye edilen şapkalarla misafirleri selamlıyorlar. Sağda Büyükelçi Feridun Cemal Erkin, arkada Orhan Eralp.

Bayar'ın Devlet Başkanlığı zamanında Türkiye dış ilişkilerine büyük önem vermiş ve üst seviyede temasları değerli saymaya başlamıştır. Resimde Federal Alman Devlet Başkanı Heuss'ün Ankara'yı ziyareti sırasında Bayar ile birlikte millî marşları dinlerken görüyorsunuz.

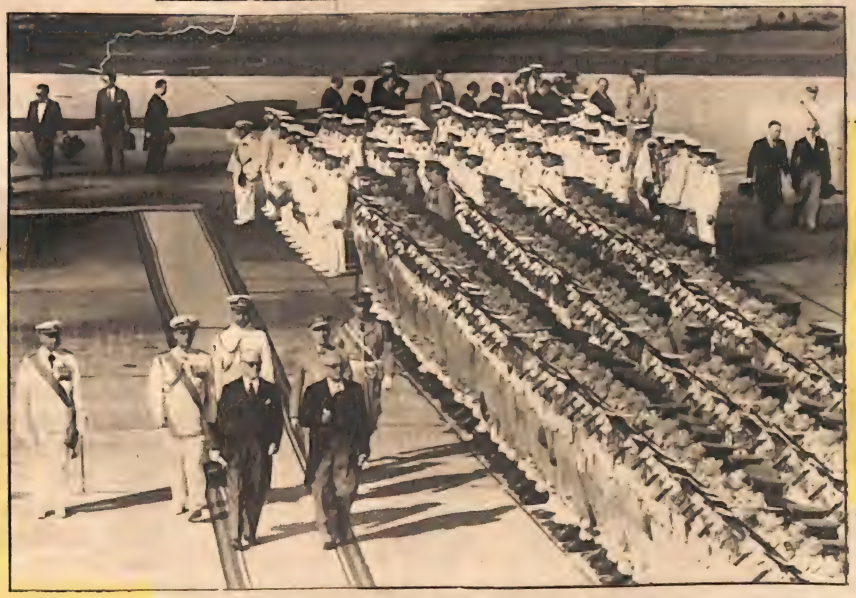

Bayar İtalya'yı resmen ziyareti sırasında Roma Havaalanı'nda İtalyan Cumhurbaşkanı ile ihtiram kıtasını selâmlarken.

Endonezya Devlet Başkanı Ankara'yı resmen ziyareti sırasında kendisini karşılamaya gelen Bayar ile..

Yugoslavya Devlet Başkanı TİTO Türkiye ile ilişkilere büyük önem vermeye başlamıştı. Ankara'yı resmî ziyareti bir Cumhuriyet Bayramı'na rastlayan TİTO, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin geçit resmini Bayar ile birlikte takip etmiş ve Türk ordusunu selâmlamıştı.

Bayar Türkiye'yi ziyareti sırasında Federal Almanya Federal Almanya Başbakanı Adenauer ile. Ortalarında merhume Reşide Bayar.

Bayar'ın Lübnan'ı resmen ziyareti, Ortadoğu'ya açılan bir politikanın başlangıcını teşkil edecektir. Resimde sağda beyazlı zamanın Lübnan Devlet Başkanı Şamun bir konuşma yapacak olan Bayar'ı alkışlıyor.

Türk-Yunan ilişkilerinin dostlukta en ileri olduğu sırada Bayar-Yunan Başbakanı Karamanlis ve Başbakan Adnan Menderes ile.

Basın mensuplarını hiç ihmal etmemiştir Bayar. Hele çok çetin bir siyasi mücadeleden sonra yeni bir dönemin devlet başkanı olarak kırgınlıkları, küskünlükleri izaleye çaba sarf etmiştir. Resimde 1953 yılında Bayar'ın zamanın seçkin gazetecileriyle birlikte Çankaya Köşkü'nde görüyoruz. Sağ başta merhum Menderes ve Ahmet Emin Yalman.

Yugoslavya Devlet Başkanı TİTO Türkiye ile ilişkilere büyük önem vermeye başlamıştı. Ankara'yı resmî ziyareti bir Cumhuriyet Bayramı'na rastlayan TİTO, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin geçit resmini Bayar ile birlikte takip etmiş ve Türk ordusunu selâmlamıştı.

Bayar Türkiye'yi ziyareti sırasında Federal Almanya Federal Almanya Başbakanı Adenauer ile. Ortalarında merhume Reşide Bayar.

Bayar'ın Lübnan'ı resmen ziyareti, Ortadoğu'ya açılan bir politikanın başlangıcını teşkil edecektir. Resimde sağda beyazlı zamanın Lübnan Devlet Başkanı Şamun bir konuşma yapacak olan Bayar'ı alkışlıyor.

Bayar sanatçının da büyük teşvikçisi ve koruyucusu olmuştur. Resimde Devlet Operası'nın bir temsilinden sonra Bayar'ı sanatçılarla birlikte görüyoruz. Önde beyazlı yeni yeni parlamaya başlayan Leyla Gençer.

Bayar'ın tutkularından biri de at yetiştiriciliğiydi. Hattâ bir yarışta atı İnönü'nün atını geçerek birinci olunca buna çok sevinmişti. Resimde 1950 Gazi Koşusu'nu kazanan atın sahibi Şadi Eliyeşil'e kupasını bizzat verirken görüyoruz.

Durmuyor Anadolu'yu dolaşıyordu devamlı olarak Bayar. Mersin'de portakal ağaçlarını incelerken görülüyor.

Türkiye'nin ekonomik sisteminin kuruluşunda payı vardı Bayar'ın. Devlet başkanı olunca, sanayiin randımanını arttırmak için kontrol altında olması gereğine inanıyordu. Bunun için de durmadan yurdu dolaşıyor ve inceliyordu. Resimde Nazilli Sümerbank Basma Fabrikasında.

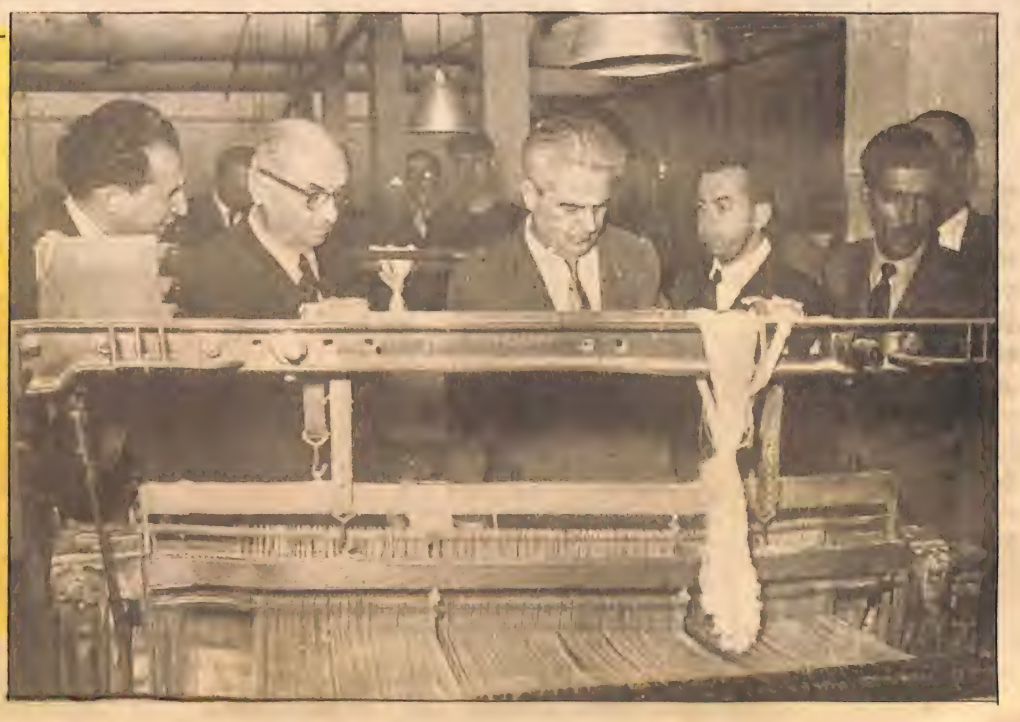

Şeker fabrikaları süratli arttırmak politikası Bayar devrinin başta gelen hedeflerinden biriydi. Kayseri Şeker Fabrikası'nın açılışında Başbakan merhum Menderes ile birlikte görülüyor.

Adana'nın bir sanayi merkezi olmasına karar verilmişti. Bütün imkânlar kullanılıyor ve yerden bitercesine fabrikalar kuruluyordu. Resim Adana Nuri Has Dokuma Fabrikası'nı Bayar açıyor. Solunda Nuri Has ve merhum Kemal Zeytinoğlu.

Bayar, Beşiktaş futbol takımı oyuncuları ve yöneticileriyle.

Bayar, Mersin'i ziyareti sırasında, Dünya Şampiyonu Mersinli Ahmet'i görmek istemiş ve kendisini tebrik etmişti. Ortada merhum Refik Koraltan.

Petrol o devirde de önemliydi. Yeraltı servetlerimizin değerlendirilmesine her imkânı kullanarak meydana çıkarılmasına özen gösterilmeye başlanmıştı. Resimde Bayar'ı bir petrol araştırma kuyusu başında görüyoruz.

Üniversiteleri mümkün olduğu kadar vatan sathına yaymak politikasının başladığı devirde Bayar, Ege Üniversitesi'nin açılışını yapmıştı.

Bayar, Fenerbahçe futbol takımı oyuncuları ve idarecileriyle Çankaya Köşkü'nde.

Türk-Yunan ilişkilerinin en olumlu devrelerinden birini 1950 ile 1954 yılları teşkil eder. O yıllarda Yunan Kralı ve Kraliçe Frederika Türkiye'yi resmen ziyaret etmişler, Bayar'ın misafiri olmuşlardı.

Bayar, Vatican'ı resmen ziyaret ederken ihtiram kıtasını ve Papalık bayrağını selâmlıyor.

Bütün resmî ziyaretler ve protokol gereği toplantılar Bayar'a halkı unutturmamıştır. Gezilerinde, gündüz olsun gece olsun her istasyonda vagonun penceresine çıkar ve toplanan halkı selâmlar dertlerini dinlerdi.

Bayar Türkiye'yi resmen ziyaret eden Irak Kralı Faysal ile Ankara garında ihtiram kıtasını denetliyorlar.

Bayar Pakistan'ı ziyareti sırasında Pakistan'ın kurucusu Mehmet Ali Cinnah ile başkanlık sarayından çıkarlarken. Sağında merhume Reşide Bayar.

Bayar, Türkiye'yi resmen ziyaret eden Ürdün Kralı Hüseyin ile...

Bayar, hayatı boyunca örnek bir aile babası ve büyükbaba olmuştur. Bayar torunlarıyla, kucağındaki Akile, elinden tutan ise Emine, altta-Emine Gürsoy ile (1950)

Bu bir veda anıydı. Bayar Devlet Başkanı olarak çıktığı en son gezisinden döndüğü sırada Başbakanı Menderes ile kucaklaşırken bir daha sahnenin tekrarlanamayacağını bunun bir buluşma değil sonsuza kadar bir vedalaşma olduğunu düşünemezdi.

Kaderin garip bir cilvesiydi Yassıada, donanmanın eğitim tesisleri olarak açılışında Cumhurbaşkanı ve Başbakan da bulunmuş, 27 Mayıs'tan sonra ise Bayar ile Menderes 16 ay aynı yerde tutuklu kalmışlardı.

Bayar, hayatı boyunca örnek bir aile babası ve büyükbaba olmuştur. Bayar torunlarıyla, kucağındaki Akile, elinden tutan ise Emine, alta-Emine Gürsoy ile (1950)

Yassıada'ya getirildikten bir süre sonra, Demokrat Parti Devlet erkânı için Yassıda'da bir mizansen hazırlanmıştı. Film çekilecekti. Tutuklu politikacılara itinayla giyinmeleri emredilmişti. Sonra sanki Yassıada'ya aynı şartlar altında getirilmişçesine filmler çekilmişti. Bayar, bu olaya çok, ama pekçok üzülmüş ve intihara kalkışmıştı. Bayar, sözde hücumbotundan çıkarılıyor, sağda ada komutanı Tarık Güryay, alttaodasına götürülüyor..

Aylar sonra, yüksek soruşturma kurulları Yassıada'da sorgulara başlamışlardı. Bayar, hakkındaki suçlamaları büyük bir serinkanlılıkla cevaplıyordu.

Hatta, o kadar ki, zaman zaman soruşturma kurulu üyelerine anlamlı bir bakışla cevap vermeyi yeğ tutuyordu.

İlk duruşma günü en başta Bayar olmak üzere Yassıada'nın jimnastikhaneden değiştirilmiş ve hazırlanmış salonunun kapısında bütün sanıklar toplanmıştı. Bayar ile Menderes arasında bir boşluk bırakılmıştı.

Bayar'ın, hayatında şüphesiz büyük yeri olan Yassıada duruşmalarına, eski Devlet Başkanı daima dik yürüyerek, cesur adımlarla girerdi. Her zaman Menderes'i ondan birkaç adım mesafede yürütürlerdi.

Yüksek Adalet Divanı'nın duruşmalarında Bayar daima en ön sıranın başında yürürdü, başında otururdu. Sonra Menderes ve yanında da Fatin Rüştü Zorlu....

Bayar, öylesine dâvaların sanığı olmuştu ki, kamuoyuna olumsuz tepkilere yolaçmıştı. Bunlardan biri Köpek dâvâsı idi, biri de at dâvası. Dâvada bir başka sanık olan zamanın Tarım Bakanı Nedim Ökmen ile celse arası görüşüyor.

Bayar, kulakları iyi duymadığı için duruşmaları özel bir âletle dinlerdi. Bazan, tanıkların, ya da savcının iddialarını duymamak için âleti kulağından herkesin görebileceği bir jetle çıkarır, sonra da gözlerini tribündeki seyircilerin üzerinde gezdirip bir başka âlemdeymiş gibi durdurdu.

Yassıada duruşmaları sırasında Bayar, tutumuyla büyük takdir toplamıştır. O kadar ki, her geçen gün ona karşı tutum ve davranışların değiştiğini, hatta mahkeme başkanının bile hitaplarında bir başka yumuşaklık başladığını müşahede zor değildi.

Bu resimde Bayar görünmüyor. Ancak etrafını saranlar ona idam mahkûmiyetinden sonra kelepçe vurulmasını görmek isteyenler tarafından Bayar'ı kapıyorlar. Bayar, buradan hemen biraz ileride merdivenleri inecek ve idam mahkûmlarının bindirileceği ''Ölüm botu''na götürülecektir.

''Ölüm botu''nda idama mahkûm edilenlerin kravatları çıkarılmış, üzerlerinde bulunanlar ailelerine teslim edilmek üzere mendiller içine konmuş ve yakalarına da Adı, Soyadı ve idam cezası yazılı bir kart iğnelenmişti. İmralı adasına çıkarılırken Bayar'ı muhafızları bir noktaya kadar götürecekler ve orada cezaevi gardiyanlarına devredeceklerdi. Onlar da elleri kelepçeli eski Devlet Başkanını ölüm hücresine koymak üzere götüreceklerdi.

15 Eylül 1961 günü kararların tefhim edileceği gündü. Bayar, duruşmalar süresince devam ettirdiği metin tavrını yine örnek biçimde gösteriyor ve tahmin ettiği bir sonuca doğru cesur adımlarla ilerliyordu.

İdam hükümlerinin tefhiminden sonra mahkûmlar adanın belli bir noktasına kadar birkaç muhafızın arasında getirilmişler orada kelepçelendikten sonra da sırayla "İdamlıklar" 1 numaralı bota, "Müebbedler" 2 numaralı bota konulmak üzere sevk edilmişlerdi.

Zorlu ve Polatkan'ın idamlarından sonra 12 idam mahkûmu hücrelerinden çıkarılmışlar ve İmralı Cezaevinin geniş bir yemekhanesine indirilmişlerdi. Burada onlara idam cezalarının müebbed hapse tahvil edildiği tefhim olunacaktı. Bayar en başta dikkatli ve serinkanlı kararı dinlemiş ve sonra da "Pek âlâ" demiştir. Arkasında Refik Koraltan.

Bayar için bir dönem başlıyordu hayatında. İdamdan müebbede tahvil edilenlerle, müebbed hapse mahkûm olanlar, oldukça geç bir saatte İmralı'dan alınarak elleri kelepçeli Yeşilyurd'a, oradan da Kayseri'ye götürüleceklerdi.

İmralı'dan alınan idam mahkûmluğundan müebbede çevrilenler ile müebbed hapse mahkûmlar elleri kelepçeli olarak uçakla Kayseri'ye götürülüyorlardı. Orada Kayseri bölge cezaevine ve sonra da hücrelere konulacaklardı. (üstte)

Bayar Kayseri'de uçaktan elleri kelepçeli olarak indirilirken hayli güçlük çekmişti. Arkadan gelen merhum Zeki Erataman'dır.

Bayar, seksen yaşında ve bunca yüksek mevkilerden ve Millî iradenin seçtiği devlet başkanlığından sonra Kayseri cezaevinin demir parmaklıkları ardında...

Bayar Kayseri cezaevinden tahliye edildiği an çok mutluydu. Kızı Nilüfer Gürsoy ve bir süre önce cezaevinden tahliye edilmiş olan damadı Ahmed İhsan Gürsoy onun bu mutluluğunu paylaşıyorlar sağda gazeteci Mete Akyol...

Cezaevinde Bayar'ın revir odası ziyaret yeriydi. Arkadaşları onu sık sık görmeye gelirler ve hatıra defterlerine birşeyler yazmasını dilerlerdi. Bayar, müebbed hapse mahkûm Necati Çelim'in defterine duygularını yazarken, ardında Çelim onu izliyor.

Kayseri Bölge Cezaevinin kapısı dışında büyük kalabalık Bayar'ın tahliye edilişini görmek için bekleşiyordu. Ne olsa yeni bir devir açılıyordu politika alanında. Bayar'ın hemen sağında daha sonra milletvekili, senatör ve bakan olan Barlas Küntay görülüyor. O zaman gazeteciydi.

Eski DP parlamenterlerinin siyasî hakları iade edildikten sonra Bayar, bütün çileçekmiş arkadaşlarını Moda Kulübünde verdiği bir davette bir araya getirdi. Uzunca bir konuşma yaptı.

Sonra da aralarına girerek hatıra fotoğrafı çektirdi.

Siyasi hakların iadesinden sonra Türkiye'de kırgınlıkların ve küskünlüklerin ortadan kalkması için Celâl Bayar ve İnönü tarihî bir adım attılar ve önce Bayar İnönü'yü evinde ziyaret etti sonra da İnönü İstanbul'a gelerek Bayar'ı iadei ziyarette bulundu. Çiftehavuzlar'da buluştular.

Türkiye İş Bankasının 50. kuruluş yıldönümünde kurucusu Bayar ile İdare Meclisi Başkanı İsmail Rüştü Aksal ve Demirel görülüyorlar.

Bayar'ın ekonomik ve malî eserlerinden birisi Türkiye İş Bankasıdır. Resimde Bayar'ı İş Bankasını kurduğu günlerde görüyoruz.

12 Eylûl Harekâtından sonra Bayar eski Cumhurbaşkanı olarak merasimde bulunmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisindeki toplantıya katıldı. İstiklâl madalyasını da itinayla taşıyordu. Nereden nereye gelinmişti?... Yanında yine eski Cumhurbaşkanlarından Sunay ve Fahri Korutürk görülüyor.

Bu fotoğraf, albümümüzde yayınladıklarımızın büyük çoğunluğunu çekmiş olan eski fotoğrafçı Mehmet Sürenkök'le.

Resim 100 fotoğrafa dahil değildir.

Celal Bayar 100 yaşında

100 Yaşında Fotoğrafla

BAYAR

ÖZEL BÖLÜM

Sayın Okuyucularımız;
100 Fotoğrafla Bayar 100 Yaşında albümümüz baskıya verildikten sonra, Sayın Şevket Rado özel arşivinde bulunan ve hiç bir yerde yayınlanmamış olan bazı fotoğrafları TERCÜMAN'a ulaştırdı. Fotoğraflar Sayın Celal Bayar'ın Milli Mücadele öncesi devrine ait bulunuyor. Özel önemi dolayısıyla bu fotoğrafları albüme ek olarak sunuyoruz. Sayın Şevket Rado'ya teşekkürü borç biliriz.

Tercüman

Tercüman

Bayar'ın babası Abdullah Fehmi Efendi Plevne Türklerinden idi. Berkofça'da doğmuş, "Darülmuallimin" adı verilen öğretmen okulunu bitirmiş ve Berkofça Rüştiyesi'nin başöğretmeni olmuştu. Orada evlendiği Emine Hanım'dan Behzat ve Âsım adlı iki oğlu dünyaya geldi. Aile mutlu bir hayat yaşamaktaydı. Fakat "93 Harbi" denilen 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nın getirdiği felâket, Balkanlar'ı yerinden oynatacak, perişan muhacir kafileleri Trakya'ya, İstanbul'a doğru akacaklardı. Bunlar arasında, Abdullah Fehmi Efendi ve Emine Hanım ile çocukları da bulunuyordu. Aile, Bursa'nın Gemlik kazasına bağlı Umurbey köyüne yerleşir. Abdullah Fehmi Efendi, buradaki ilkokulda başöğretmen olarak göreve başlar. Ve 1883 yılında, ailenin üçüncü oğlu olan Mahmut Celâl dünyaya gelir. Emine Hanım, oğlunun Millî Mücadele yıllarındaki faaliyetlerini heyecanla takip edecek, onun İktisat Vekili olarak görev yapmasından gurur duyacak, fakat Başbakanlığını ve Cumhurbaşkanlığını göremeden vefat edecektir.

③

Mahmut Celâl, babasının öğretmen oluşundan faydalanarak, henüz 5 yaşında iken, ilkokul birinci sınıf öğrencileri arasına katılmış, 10 yaşında da Rüştiye'yi bitirmeye muvaffak olmuştu. Şimdi, tek bir ideali vardı: İstanbul'a gitmek ve "Mekteb-i Sultanî" olarak bilinen Galatasaray Lisesi'ne yazılabilmek. Fakat, babasını bu işe hazır göremeyince, gizlice İstanbul'a kaçacak ve oradaki teyzesinden medet umacaktır. Ne var ki, bu teyzenin onu Galatasaray'a aldırabilme gücü yoktur. Böylece Mahmut Celâl, hayalleri yıkılmış olarak, baba ocağına döner. Bursa'da Ziraat Bankası imtihanını kazanarak 16 yaşında iken memur olur. Ondan sonra da tekrar İstanbul'a gelme imkânını bulur. Bayar'ın kendi ifadesine göre, bu fotoğraf, takriben 16-17 yaşlarında iken İstanbul'da çekilmiştir.

Genç Mahmut Celâl, Ziraat Bankası'ndaki görevini devam ettirirken, eğitimini de ihmal etmemekte, Fransızcasını ilerletebilmek amacıyla, papazlardan ders almaktadır. Bu arada, ekonomik faaliyetlere girişmiş, Bursa'dan İstanbul'a sebze ve meyve nakledecek bir şirketin kuruluşuna önayak olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu kabiliyetli ve cevval genci, üyeliğe kabul edecek, daha sonra Bursa şubesinin başkanlığına getirecektir. Mahmut Celâl, ayrıca Ziraat Bankası'ndan ayrılmış, Alman Orient Bank'ın Bursa Şubesi'nde çalışmaya başlamıştır.

İttihat ve Terakki'nin ilk kurucuları arasında bulunan Rahmi Bey, İzmir Valisi'dir. Bu son derece önemli merkezin, İttihat ve Terakki Şubesi için bir ''kâtib-i mes'ul'' aramaya başlar. Ve teklif olunan isimler arasından Mahmut Celâl Bey'i seçmekte tereddüt göstermez. Bayar, artık fiilen politika içindedir ve yeni görevini başarıyla sürdürmektedir. Kurdurduğu köy kalkınma kooperatifleri, açtığı Şimendifer Mektebi ve İzmir'deki Rumları Yunanistan'a göçe mecbur etmesi, unutulmayacak hizmetlerinden birkaçıdır. Böylece, bir taraftan da müstakbel devlet adamlığı için tecrübe kazanmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, Trablusgarb ve Balkan Savaşlarından yenik çıkmış, Libya ve Oniki Adadan sonra, Balkanlar'ı da kaybetmiştik. Memleket, bu felâketlerin acısını yaşamakta iken, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'na da girecektik. Bayar, cephelerde korkunç savaş devam ederken. İttihat ve Terakki'nin İzmir Kâtib-i Mes'ulü sıfatıyla yine görev başında bulunuyordu. Bu fotoğraf üzerindeki tarih 1915 yılını göstermektedir ve altta "Refikam Reşide hanımefendiye takdim" cümlesi okunmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı evvelkilerden daha büyük bir felâketle kapanınca, İttihat ve Terakki liderleri, memleket dışına kaçtılar. Mahmut Celâl Bey ise, savaş suçlusu ithamıyla yakalanmamak için kılık değiştirdi ve ''Galip Hoca'' nâmıyla Ödemiş taraflarına çekildi. Yunanlı işgâlcilere karşı, zeybekleri toparlayarak mukavemet müfrezeleri kurmuş, millî mücadelenin ilk ateşini yakanlardan biri olmuştu. Nihayet, İstanbul Meclis-i Meb'usanı'na Saruhan milletvekili olarak girecektir. Ve, bu Meclis'in feshi üzerine, 23 Nisan 1920 günü Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi'nde siyasî görevini devam ettirecektir.

İlk Büyük Millet Meclisi'nde İktisat Vekili olan Mahmut Celâl Bey, 1924 yılında İmar, İskân, Mübadele Bakanlığı'na getirilmişti. Fakat, iktisadî işlerle de alâkasının kesilmediğini İş Bankası'nı kurmak suretiyle isbatlayacaktır. Bu fotoğraf, kendisinin ifadesine göre, ya İktisat Vekilliği'nin son zamanlarında veya İş Bankası'nın kurulduğu sıralarda çekilmiştir. Bayar'ın başında görülen kalpak, Azerbaycan Türkleri tarafından hediye edilmiştir

Atatürk, Mahmut Celâl Bey'e son derece güven duyuyordu. Bunu, kendisini iki defa bakan yapmak suretiyle göstermiş, ayrıca Lozan Barış Müzakereleri'ne de iktisat müşaviri olarak göndermişti. Millî bir bankanın kurulması meselesi ortaya çıkınca, yine ona başvurdu. Ve Bayar çok cüz'i bir sermaye ile bu teşebbüsü gerçekleştirmeyi başardı. Bankaya, sadece Eytam ve Evamil Bankası'nda çalışmış iki profesyonel memur almış, geri kalan kadroları kabiliyetli gençlerle kapatmıştı. Fakat kendisi Umum Müdür idi. Bu sebeple, kurulan banka kısa zamanda gelişecek ve millî ekonomimizde nâzım rol oynamaya başlayacaktır.

Millî Mücadele'nin "Galip Hoca"sı, mahrumiyetler içinde derme-çatma silâhlarla işgal sürülerine karşı koymuş, Ege'de "çete" dediğimiz direniş gruplarının liderlerinden biri olarak savaşmıştı. Bu günler içinde, at sırtında oradan oraya koşuyordu. Şimdi ise İş Bankası Umum Müdürü idi. Fakat, mücadele yıllarında edindiği muhakkak olan ata binme zevkini kaybetmemişti. Zaman zaman spor kıyafetlerini giyiyor, Ankara çevresinde binicilik talimleri yapıyordu.

Bayar'ın annesi Emine Hanım, eskilerin deyimiyle ''tam bir Osmanlı kadını'' idi. Ömrünün son günlerine kadar geleneklerinden asla kopmadan, dinî vazifelerini ihmal etmeden yaşadı ve Hakk'ın rahmetine kavuştu. Torunu Turgut'u çok sever ve yanından ayırmazdı. Tahminen 1919 yılında çekilen bu fotoğrafta, Celâl Bayar'ın oğlu Turgut Bayar ile peçeli kıyafetiyle babaanne Emine Hanım görülüyor.

Bu fotoğrafta da küçük Turgut Bayar, babaannesi ile birlikte. Ayakta görülen hanım ise, ailenin akrabasındandır.

27 Mayıs ihtilâliyle, Bayar aktif siyasetten koparılmıştı. Fakat, siyaset geleneği aileye yerleşmiş olmalıydı. Nitekim, Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy bayrağı devralacak ve bir müddet İstanbul Milletvekili olarak görev yapacaktır. Bu fotoğraf, Nilüfer Gürsoy'un henüz 11-12 yaşlarında olduğu sırada, Ankara Kavaklıdere'deki evlerinde çekilmiştir. Celâl Bayar da, yine İş Bankası Umum Müdürlüğü makamındadır.

1930 yılından sonra, memleketin ekonomik durumunda can sıkıcı işaretler görülmeye başlanmış, Atatürk'ün bütün gayretlerine ve sabırla beklemesine rağmen, umulan ferahlık bir türlü sağlanamamıştı. Nihayet İktisat Vekili Mustafa Şeref Bey, istifasını verecek ve uzun bir aradan sonra, Bayar tekrar İktisat Vekili olacaktır. Atatürk, bu defa da gösterdiği başarıdan dolayı, ömrünün sonlarına doğru, ona Başbakanlık görevini verecek. Bu fotoğraf, Bayar'ın İktisat Vekilliği sırasında ve 1933 yılında çekilmiştir.

Bayar, sık sık yurt seyahatlerine çıkar, vatandaşlarla görüşürdü. Bilhassa DP iktidarına gidiş yıllarında, seyahatler çoğalacak, müstakbel Cumhurbaşkanı, büyük sevgi gösterileriyle karşılanacaktır. Yukarıdaki fotoğraf, Akhisar ilçesinde çekilmiştir. Bayar'ın yanındaki zat ise, Sındırgılı Mehmet Bey'dir. Ancak, fotoğrafın tarihi hakkında kesin bir bilgi alınamamıştır.

Özel Albüm'deki fotoğrafların yayın hakkı TERCÜMAN'a aittir. Hiçbir şekilde kullanılamaz.

Copyright TERCÜMAN

Demokrat Parti'nin kuruluşuna takaddüm eden günlerde, Emin Sazak'ın Ankara Etlik'teki evinde çekilmiş bir fotoğraf. Soldan sağa ilk beş kişi: Orhan Köprülü, Celal Bayar, Refik Koraltan, Emin Sazak, Fuat Köprülü. Oturanlar, soldan sağa ilk dört hanım: Emin Sazak'ın eşi, Orhan Köprülü'nün hanımı, Refik Koraltan'ın kızı Ayhan Koraltan ve Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy.

Celâl Bayar'ın bir seyahatten dönüşünde, kendisini karşılayan eşi merhume Reşide Bayar ile merhum Tevfik İleri'nin eşi Vasfiye İleri.